

# SPOLEČNOST AVONSKÁ LABUŤ

## Jiří OLŠANSKÝ

Když jsem byl malý, chtěl jsem být robotem. Ctižádostivé přání, jistěže, ovšem ne tak původní, jak se mi v dětství zdálo. Nevěděl jsem tehdy nic, co může dítě vědět o tajných spádech dospělých, nebo téměř nic, protože se přece jenom cosi proslýchalo o konverzi člověka k robotům. Byli jsme někde na okraji Velkého vesmíru, tedy v té části galaxie, kde se nikdy nic pořádného nedělo a zprávy ze vzdálených zdrojů se zpožďovaly o celá milénia.

Něco se šušovalo, jako vždy. Mám za to, že šušanda nerespektuje rychlost světla. Nikdo však nevěděl, „jestli kmotra pověst je statná ženská“, jak říká Mistr.

Pro srovnání... právě tehdy prý roboti ovládli techniku supernautiky a začali osídlovat i nejvzdálenější kouty galaxie.

Také my jsme hodně cestovali. Nelze to však srovnávat. Cestování kosmickou lodí je údělem kočovných společností. Mezi štacemi jsou často hvězdné vzdálenosti a roky strávené v hibernaci. Pouhé cestování však z nikoho kosmopolitu neudělá. Lze cestovat a neporozumět ničemu. Byli jsme, nedá se to popřít, po lidském způsobu spíše zanedbaní.

Narodil jsem se úplně malý a později jsem vyrostl. Měl by to být důkaz mé člověčí podstaty. Jiné je to s roboty. Ti vypadnou z montáže v konečných rozměrech. Platí to skoro vždycky.

Jsou ještě jiné rozdíly. Roboti mají pod kůží strukturu šesterečnou, zatímco lidé polymorfní. Přečetl jsem si to v nějaké příručce. Těsně před pubertou mě ten problém trápil tak, že jsem se říznul do předloktí. Rána byla dlouhá asi jako prst a tekla z ní červená tekutina, která se jmenuje krev. Mistr se o ní dost často zmiňuje. Bolelo to jako čert, ale žádnou šesterečnou strukturu jsem neobjevil.

Tělesná bolest byla přesto užitečná, protože mi pomohla přenést se přes zmarněné naděje. Nebyl jsem tedy robot, nezbyvalo než se s tím smířit.

Ovšem vždycky mě zajímalo, jak taková konverze člověka k robotům vypadá. Existují o té věci různé dohady. Konverze se přirovnává k transmutaci prvků, jako když se fadní olovo proměňuje ve zlato. Všechno nabývá jiné kvality a život konvertity se posouvá na úplně odlišnou úroveň. Podle jiných názorů je to jen chirurgická záležitost. Snad trochu větší operace, než jakou vyžaduje změna pohlaví. Představuji si, jak polymorfní hmota zpod kůže postupně odpadá do kontejneru na odpady a je nahrazována šesterečnou osnovou z titanu, stříbra a galia. To jsem si také přečetl v příručce. Titan, stříbro a galium jsou základní konstrukční materiály robotů.

Snad je to zrovna tak, jak si představuji, snad se to děje nad pomyslením člověka odlišným způsobem. Jistě to nevím. Žádného konvertitu jsem doposud nepotkal.

Na chvíli musím své úvahy přerušit, protože se potřebuji poškrábat. Kdykoliv začnu přemýšlet o konverzi, dostanu kopřivku.

Zato roboti kopřivku nedostanou nikdy. Tím jsem si zcela jist. Také náchyllost ke kopřivce odlišuje obě rasy, které obývají vesmír. Mohl bych dalekosáhle vypočítávat, co všechno preferuje roboty před lidmi, ale zůstanu u tohoto prostého konstatování.

A ještě něco: Společnosti robotů jsou vzorem dokonalosti, které normální lidé nemohou dosáhnout. Každý robot zapadne do své společnosti jako kostka domina. Chtěl bych být také kostkou domina, a ne Yorikem.

Jednou, to už jsem najisto věděl, že se stanu po otci histriónem, jsme hráli Mistrovu hru na oběžnici Síría. Otec byl, abych tak řekl, principálem té společnosti, o které jsem mluvil.

Tehdy ho napadlo ukázat nám Mistrův svět.

Vím, že tím nikoho nenadchnul. Kolegům se nechtělo zbůhdarma trmácet osm světelných let. Ale otec trval na svém:

„Pěkně jste se na tyhle štaci vykrmili,“ řekl nám. „Pomalu se nevejdete do kostýmů. Měli byste něco udělat pro svou linii. Pár let hibernace navíc vám jenom prospěje.“

Během hibernace se vždycky příšerně hublo. Před novou štací byly naše obličeje jako kožené masky.

Pokud si pamatuji, tak se tento rozhovor odehrál ve zkušebně, ve staré kočovné kosmické lodi, kterou naše společnost vlastnila. Bylo tam všechno, co kočovní herci pro svou práci potřebují. Otočné jeviště, náznakové kulisy, dokonce i funkční propadlo, kterým se dalo rychle a příhodně mizet ze scény, když to situace vyžadovala. Tam jsme se také scházeli, když bylo třeba se o něčem poradit.

Všechno na zkušebně mělo svoje místo. Otec si oblíbil staré, pohodlné křeslo, jehož opěradlo bylo zdobeno kaširovanými reliéfy a kousky skla. Vždycky jsem měl představu, snad pod vlivem Mistrových her, že toto křeslo, které se nazývá trůn, je velmi vzácné. U pravé nohy trůnu seděl na zemi bratránek Richard, se zvláštním výrazem v obličeji, kterého jsem se od dětství bál. U levé nohy jsem se krčil já. My dva jsme byli otcovi nejbližší.

Ostatní herci v cvičebních kostýmech se povalovali okolo. Naše divadelní společnost měla asi tucet aktivních členů, kromě mechanických kulisáků. Z těch známějších, které tehdy publikum milovalo, bych připomenul prvního milovníka Kalibána, herce ženských rolí Ariela a naivku Hermínu. Do souboru patřila také charakterní

herečka a moje matka Clorissa a bývalý tragéd Polonius. Vzpomínám s nostalgií na ty chvíle, kdy jsme se všichni takhle pěkně sešli, jako jedna rodina.

Otec odpočíval v křesle a po svém zvyku mi hladil hrb. Ten zdánlivý klid a pohoda byly klidem před bouří. Už jsem si myslel, že otec od svého záměru upustil, ale to jsem jenom špatně odhadl změny jeho nálad. Někdy nás takhle zkoušel.

A když viděl malé nadšení pro svůj nápad, rozpálil se zlostí:

„Barbaři, vzpomeňte, co říká Mistr a Zákonodárce: ‚Planeta má všeho živého je hrob i máti, co zhltně hrob, to její lůno zase vrátí.‘ Tohle říká Mistr o kolébce herecké profese. A vám toto všechno uvidět nestojí za těch pár mizerných světelných let?“

Mistrovi se také někdy říkalo Zákonodárce, když bylo třeba ukáznit nějakého nezvedeného herce. Zaklínání se Mistrovým jménem a citáty z Mistrových her bylo vlastně všeobecné. Proto také otec velmi vhodně použil Mistrovo vyznání o rodné planetě.

Já jsem znal i jeho pokračování, které zní: „A dětí bezpočet a přerodících, sát vidíme z těch jejích řader sličných.“

Mistrovy verše se samozřejmě nemohou chápat doslova. Jsou to jen čarokrásné básnické obrazy, které dovedou probouzet představivost. Například při těchto slovech se mi vždycky vybaví obraz nějaké nesmírně bohaté planetární kolonie, která právě pořádá mejdan pro celou galaxii.

„Gobbo, co si o tom myslíš?“ zahřměl otec. Táta měl ve zvyku mluvit velmi hlasitě, což je u histriónů obvyklé.

„Co je?“ poděsil jsem se.

Otec chtěl samozřejmě znát můj názor na to, co si usmyslel.

„Na něco jsem se tě ptal, Gobbo! Ty už zase nevímáš,“ řekl otec a dloubnul mě palcem do hrbu.

Neměl jsem to rád. Neměl jsem rád, když mi někdo zabodával nehet do páteře; neměl jsem rád, když jsem musel vyslovit svůj názor před ostatními. Jestli budu s otcem souhlasit, nevyhnu se pověsti patolízala, a jestliže začnu odporovat, otec mě profesně zničí. A já jsem chtěl hrát. Chtěl jsem hrát nejkrásnější role, které Mistr napsal.

Všechny pohledy se soustředily na mne. Bratránek Richard na mne poulil své oko, jako by už dopředu věděl, že z mé hlavy nevzejde nic kloudného.

„Tak odpověz, Gobbo!“ vyzýval mě otec. „Jen do toho.“ Táta mi říkal Gobbo, protože se tak jmenuji. Celé moje jméno je Yorik Gobbo.

Jak jsem otce jindy miloval a obdivoval, tak pro tyto otázky jsem k němu cítil nenávist. Chtěl jsem celou situaci obrátit v žert a tak uniknout slídivým pohledům.

„Proč ne. Leťme na tu hvězdu,“ řekl jsem a posunky dával najevo veselost. „Neškodilo by trochu si potlachat s Mistrem.“

Bylo to kacírství. Vím to. Urážka božského majestátu. Ale nemyslel jsem to zle. Opravdu jsem si přál uvidět Mistra, téměř tolik, jako uvidět roboty. Proto mě tolik mrzelo, že otec vůbec nic nepochopil.

„Blbec,“ utrousil a jeho ruka opustila můj hrb. Bylo to jako přestřižení pupeční šňůry, která nás až doposud spojovala. Nesnažil se zakrýt, jak jsem ho zklamal. Už nás o ničem nepřesvědčoval, ale na Zemi jsme stejně cestovali. Principál měl za oněch časů velkou autoritu.

Země. Tak se tedy jmenoval ten svět, na kterém Mistr kdysi tvořil. Zažil jsem však velké zklamání. Byla to zas jedna planeta plná rozvalin. Dnes vím, že v těch místech galaxie je plno planet v rozvalinách. Tyto měly alespoň, abych tak řekl, estetickou úroveň.

Tehdy jsem se tomu podívoval: „Tady snad budeme hrát?“ ptal jsem se otce. Držel jsem se stále vedle něho a snažil se o usmíření. Velmi mi záleželo na tom, abychom našli planetu, kterou obývá solidní publikum.

Neříkal nic a nahlížel do svého bedekru pro třetí spirální rameno galaxie. Slyšel jsem názvy Hyde Park a Pall Mall, ale nic mi to neříkalo. Na rozvalinách ležel sníh, špinavý jako Jagova duše.

Žila tam nějaká chátka. Byla ta chátka. Rozhodně se to nedalo nazývat publikem. Ledaže bychom poklesli na ochotnickou úroveň. Občas jsem zahlédl nějaké bělmo vykukující zpod kapuce z krysích kožíšků. Byli malí, sotva poloviční ve srovnání s mou nevelkou postavou hrbáče.

S marnivostí vlastní mládí mě napadlo, jestli nás nemají za roboty. Hýčkal jsem tu myšlenku, a to mě trochu smiřovalo s tímto ponurým světem. Představoval jsem si, jak se zpráva o nás šíří. Rodiče volají své děti z brlohů: „Honem, pojďte se podívat. Přijeli roboti.“

„Hledáte Globe?“ zeptal se vychrtlý stařík, který se neočekávaně objevil za námi. Měl na sobě, toť se ví, kostým z krysích kožíšků a obličej šedý a vyschlý.

Otec přikývnul.

„A od které jste společnosti?“

„Od Avonské labutě.“

„Z dětské, nebo dospělých?“

„Byli jsme z dětské, teď už jsme dospělých.“

Stařeček uznale mlasknul: „Slušný soubor. Před léty jste měli skvěle obsazenou Porcii a Nerissu.“

„To máme pořád. A ostatní role taky," řekl otec pyšně. Očividně byl rád, že právě tady potkal znalce. „Jestli máte zájem, naše příští představení bude na Procyonu."

Stařeček se dušně zasmál: „To už pro mne není. Hrajte raději robotům. Já jsem rád, když se dobelhám do Soho na gin."

Poslouchal jsem tento rozhovor s rostoucím úžasem. Byl to zvláštní protiklad, když na zcela zpustlé planetě, kde měli i o robotech jen zmatené představy (snad si mysleli, že se s nimi může stýkat každý), věděli tolik o divadle a znali Mistrovo dílo.

„Musíte mít skvělou paměť, když si všechno tak dobře pamatujete," zalichotil jsem starému muži. „Myslel jsem si, že takovou paměť mají jenom roboti."

Dědeček se na mě obrátil: „Chlapče, chceš být jistě také velkým a nesmrtelným hercem."

Trefil do černého. Říkal jsem si, že když už nemohu být robotem, budu alespoň špičkovým histriónem.

„Ovšem, že chci," přiznal jsem a trochu zrudnul ve tváři. „Chtěl bych hrát hlavně postavy velkých milovníků; Lysandra, Bossania a Romea."

Stařeček roztáhl své vrásky jako sklady harmoniky. „Tak to bys si měl pospíšit. Na milovníka máš nejlepší věk." Mluvil hezky, ale zdálo se mi, že si mé dobírá. Raději jsem změnil téma.

„Jak jste poznal, že jsme herci? Důvtipný jste taky jako robot."

Dědeček se nepřestal usmívat: „K tomu není třeba žádný důvtip. Na Zemi si už dneska vzpomene jedině nějaká herecká společnost. Jezdí sem z piety. A kdo si ještě, kromě histriónů, potrpí na pietu?"

Jestliže jsem často otce obdivoval, občas miloval a chvílemi nenáviděl, tak mi potom chyběl, když už nebyl. Kam se poděl, nevím. Nevěřím, že by ztratil zájem o divadlo a prostě odešel. Také se mi nezdá, že by se nechal přetáhnout ke konkurenci.

Ta věc mi není jasná dodnes: kam se podějí staří herci, když už nemohou hrát. Někdo říká, že umírají, ale to je nesmysl. Viděl jsem kolegy herce stokrát umřít na jevišti, a když spadla opona, zvedli se a žilo se dál. Stejně to bylo i s otcem. Zdá se mi nejpravděpodobnější, abych užil Mistrova slova, že přijal angažmá v Hádu.

Principálem se stal můj bratránek Richard, který mezitím vyzpěl ve skvělého charakterního herce. Zvláště vynikal v roli Šajloka. Jako nový umělecký vedoucí se začal také mnohem víc zajímat o finanční stránku našeho podnikání, kterou, nutno přiznat, můj otec trochu opomíjel.

Nevedlo se nám poslední dobou nejlíp. Cestovali jsme hodně, stejně jako dřív, ale většinou jsme hráli jen za jídlo a antihmotu pro pohon kočovní kosmické lodi. Bratránek chtěl všechno dělat jinak. Oživit představení, předělat výpravu, přesít kostýmy podle poslední módy. Hlavně však zainteresovat herce na úspěchu představení.

Chtěl také vybírat štace tak, aby nám vždycky něco káplo. Soustředit se především na bohaté hvězdné kolonie.

Zajímalo by mě, jaké to bylo v dobách Mistrova působení u divadla. Jestli se kočovní kosmické lodi také tenkrát plahočily od hvězdy ke hvězdě, jako je tomu dnes. Mistr často píše o lodích, které ztroskotaly. Zřejmě tehdejší kosmická technika nevynikala spolehlivostí.

Jedno však bylo tehdy lepší, než je tomu dnes. A stále se mění k horšímu.

Mistr kdysi o divadle řekl: „I ty nejlepší věci toho druhu jsou jenom stíny a ani ty nejhorší nejsou o nic horší, jestliže jim obraznost pomůže na nohy."

Jako vždy měl Mistr pravdu a ukázal nám, dědicům, v čem je jádro pudla. Lidstvo pustne a pozbývá obraznosti.

Když jsme podle bratránkových rad a pokynů opravili svoje představení, pustili jsme se na novou šňůru. Začali jsme na Kapele. Je to hvězda žlutoučká a roztomilá, jako kůzle. Zdejší kolonie nám připadala vždycky zámožná, dobře naložená a chtivá zábavy. Chtěli jsme uspořádat Mistrův recitál složený hlavně z komedií. Ale po dvou nebo po třech neúspěšných představeních jsme to vzdali.

Betelgeuze je zas zádušňivá; do kosmické tmy září jako granátové oko. Cesta na Betelgeuze je dlouhá, vypadli jsme z hibernace jen kost a kůže. Betelgeuze byla vždycky baštou filozofů a intelektuálů vůbec. Jenomže dnešní populace upadla do letargie a nezájmu o umění.

V hledišti to vypadalo podle toho. Po jednom opět nevydařeném představení, kde jsme hráli přesilovku pro několik ctitelů Thálie, si mě nechal náš nový principál zavolat. Považoval jsem to za příznivé znamení. Vždyť už bylo na čase, abych dostal příležitost.

Po pravdě řečeno, malé návštěvy mě příliš netrápily. Tím, jestli publikum do divadla chodí, nebo nikoliv, ať si láme hlavu principál. Hlavně že se každý večer hrálo. Mrzelo mě však, že postavy velkých milovníků se mi stále vyhýbají.

Vlastně jsme byli z celého souboru předvoláni dva. Já a strýček Polonius. Moc jsem o tom nepřemýšlel, proč právě my dva, ale divné mi to bylo. Strýček Polonius byl už hodně starý. Byl tak starý, že prý si ještě pamatoval Mistra. Možné by to bylo, protože ještě předtím, než definitivně ztratil paměť, nám sám vypravoval, že byl při tom, když naše společnost poprvé hrála Mistrovu hru.

To už muselo být strašné dávno. I když jsem měl samozřejmě radost, že jako herec budu nesmrtelný, pohled na strýčka Polonia můj optimismus vždycky zchladil. Poslední dobou už neměl formu.

Všechno se to odehrálo, jak si jenom lze myslet, na zkušebně. Zdálo by se, že se tam od otcových časů nic nezměnilo. Všechno bylo při starém, až na to, že v tátové křesle seděl Richard a zlobně na nás pohlídal oko. On za

ten ošklivý výraz ve tváři vlastně ani nemohl, protože měl anoftalmus, neboli kyklopii. Už od narození měl jen jedno oko v obličeji.

Je to stejně zvláštní, že ač jsme byli odjakživa jedna rodina, každý z nás vypadal trochu jinak než ostatní. Například já jsem byl trochu hrbatý, jevištní heroj Kalibán měl malinký zaječí pysk, moje maminka měla zas nepatrnou křivici a Richard byl tedy trochu jednooký. Takové nepatrné rozdíly mezi herci jsou v kočovných společnostech dost obvyklé.

Bratránek si nás tedy nechal zavolat a řekl nám: „Kolegové, přišel čas, abychom si promluvili o vaší úloze v naší společnosti.“

„Jistěže,“ souhlasil jsem nadšeně. „Poslední dobou jsem nastudoval některé další Mistrovy postavy, například Coriolana a Antonia.“ Před časem mě totiž napadlo, že bych mohl svůj milenecký herecký obor rozšířit ještě o obor heroický.

„My si nerozumíme,“ řekl mi Richard. „Jako odpovědný umělecký vedoucí se domnívám, že bys měl svoje schopnosti uplatnit někde jinde než dosud.“

„Jak to myslíš?“ znejistěl jsem.

„Myslím, že je na čase, aby ses porozhlédl po nějaké nové životní roli.“

Ten den jsem byl obzvlášť nechápavý. Mistr samozřejmě vytvořil mnoho krásných a vděčných rolí, ze kterých si každý herec nějakou určitě oblíbí. Na to však, abych si vybral nějakou životní roli, jsem si připadal ještě mladý.

„Snad by to mohlo počkat,“ navrhl jsem opatrně.

„Ani bych neřekl,“ odpověděl mi principál. „Opouštíme Betelgeuze a na příští štaci se už budeme muset obejít bez vás.“

Konečně mi to došlo!

„Dostali jsme padáka do divadla?“ Zdálo se mi to kruté. Srdce mi bušilo až v krku a zmateně jsem se podíval na strýčka Polonia, co tomu říká on. Neříkal nic, protože v ten samý okamžik upadl do stavu naprosté ztuhlosti. To se starým hercům stává, že upadají do nekrofilních stavů, které někdo nazývá infarkt, ale já si myslím, že jsou to jen s cítem zahrané etudy umírání.

Každopádně jsem od strýčka podporu očekávat nemohl. Musel jsem se poprat jenom sám za sebe. Ale jak a s kým? Principálovo rozhodnutí se mi zdálo hrozně nespravedlivé a neočekávané. Herecký soubor, to byla vždycky jedna rodina. Histriónské povolání se už tradičně dědilo z otce na syna a z matere na dceru. Cožpak lze někoho vyloučit z rodiny?

Tázavě jsem se podíval po ostatních, jenže moji kolegové byli právě zaměstnání odličováním.

„Yoričku, musíš to pochopit!“ řekla mi moje matka Clarissa. „Musíme šetřit na všem a uskrovnit se dokonce i na šminkách. A na Říšu se nezlob. On nese odpovědnost za celý soubor.“

Stála za otcovým křeslem a ruku měla položenou na bratránkově rameni.

„Ale proč zrovna já?“ tázal jsem se. „Jsem mladý a na svou hereckou příležitost teprve čekám. Ani moje kritiky v galaktickém kulturním zpravodaji nebyly nejhorší.“

„Už to nemůžu poslouchat,“ odsekl mi Richard. „Každý v souboru nařiká nad svou hereckou příležitostí. Pěkně se to lenoší, pořád v nadějích, pořád v očekávání. Jenomže kdo chce hrát velkou roli na jevišti, musí umět hrát slušnou roli i v životě.“

S tím jsem souhlasil, ale bratránek pokračoval:

„Svým mládím mě nerozpláčeš a s kritikou je to stejné jako s kanárem. Jak říká Mistr: Kdo jí sype, tomu také pěkně zazpívá.“

Uraženě jsem se stáhnul do sebe. Tohle bratránek říkat neměl. Já jsem si kritiku nikdy nekupoval.

Vzpřímeně, pokud mi to dovolil můj schýlený hřbet, jsem opustil zkušebnu. A to bylo vlastně všechno. Robotem jsem se nestal a s mým histriónským povoláním to vypadalo pěkně nahnutě.

Při svém putování s divadlem po hvězdách jsem měl málokdy příležitost prohlédnout si nějakou planetu nebo kolonii podrobněji. Dramatické umění pohlcovalo všechnen můj volný čas. Řekl jsem si, že využiji příležitosti a na oběžnici u Betelgeuze se zevrubně podívám. Ostatně, nic jiného jsem udělat nemohl, když už jsem byl bez domova, obživy a zaměstnání.

Strýček Polonius se vzpamatoval z hereckého tranzu a tak jsme ve dvojici vyrazili prohlédnout si proslulé Betelgeuzské mosty, které se připomínají v každé cestovní příručce.

Říká se, že mosty na Betelgeuze nevedou nikam, ale není to pravda. Většina z nich se klenula nad údolími, mezi domy a hlavně nad kanály, ve kterých protékala černá, neprůhledná a aromaticky výrazná tekutina, která se nazývá voda. Každý most měl svoje jméno, které sloužilo také jako adresa pro ty, kteří ho obývali. Skutečně, jen málo mostů nemělo svoje nocležníky. Ve dne byly mosty plné; nepřerušená řada mužů lemovala zábradlí jako dlouhý a trpělivý had. V noci se zástupy rozpadly na skupinky; někteří hlídali a ostatní tábořili, podřimovali u ohňů pod klenebními oblouky.

Nevyznal jsem se v životních zvycích a obyčejích publika, proto jsem ani nedokázal pochopit smysl počínání lidu na Betelgeuze. Ostatně také tentokrát jsem byl v rozpacích, jestli obyvatele mostů mohu ještě nazývat publikem. Jejich kostýmy byly značně rozedrané.

Mluví o mužích, protože ženy pod mosty nebydlely. Předpokládal jsem, že domovem žen jsou ty pozoruhodné domy po obou březích kanálů, půvabné, už však pokryté patinou vlhkosti, plísně a stárí. Částečně se začínaly rozpadat, zvolna a s grácií, jako věci zasvěcené jinému času.

Procházeli jsme kolonií křížem krážem. Naše cesta neměla cíl. Byli jsme cizinci a místní nám to dávali znát. Kdykoliv jsem chtěl zastavit a na něco se zeptat, oslovený mě podrážděně odbyl nebo začal nadávat. Všiml jsem si, že všichni muži si pečlivě hlídají své místo v řadě u zábradlí, jehož opuštění by z nějakého důvodu pokládali za velmi nepříjemné.

Uviděl jsem také jeden most, kde byly, v protikladu s ostatními, pouze ženy. I ony byly něčím podrážděné a problémy s kostýmy řešily tím, že téměř žádné na sobě neměly. Chovaly se k nám vyzývavě, stejně jako muži, i když bych nedokázal rozhodnout, jestli měly ke své nervozitě stejný důvod. Musel jsem si přiznat, že vyznat se v publiku na Betelgeuze nebude snadné.

Blížil se večer, granátová obruč hvězdy potemněla a její rudé světlo začínalo studit. Strýček Polonius byl už hrozně ušlý a stále se opožděl. Byli jsme hladoví a bohužel i bezradní. Po předchozích zkušenostech jsem si už netroufal někoho požádat o pomoc. Náhle bylo vidět, jak je pro osamělého herce na cizí planetě obtížné oslovit diváka.

Právě jsme míjeli zase jeden most a jednu početnou frontu mužů, když vysoký člověk na čele vystoupil z řady a promluvil:

„Dobrá, dneska se už určité nic nepříhodí. Zkontrolujeme pořadník, postavíme hlídky a můžeme si jít odpočinout.“

Zástup se pohnul a začalo vyvolávání jmen.

Zastavil jsem se, aby mě strýček mohl dojít, a také jsem byl zvědavý, co se bude dít dál.

Náhle si nás někdo všimnul: „Co vy dva tady? Jaké máte číslo v pořadníku?“

Nevěděl jsem, jak odpovědět.

„Patříte vůbec k nám? Jestli se chcete jenom přifařit, tak koukejte hodně rychle mazat!“

„Jsme potulní herci a chtěli bychom se jenom na chvíli ohřát u vašeho ohně,“ požádal jsem slušně okolostojící. Potemnělý obličej muže, který nás vyslychal, vypadal nechápavě a netečně.

„Helejte mládenci, nezkoušejte to na nás! My si tady na vaše sprostáčky nepotrpíme. Táhněte si někam jinam!“

Vůbec jsem nepochopil, co ho na mých slovech tolik popudilo. Chtěl jsem všechno vysvětlit líp, ale několik zlostných chlapů s námi začalo cloumat. Doklopýtali jsme na konec mostu a tam nás dvoučlenná hlídka postrčila do temné uličky. Strýček Polonius upadl a dalo mi dost práce postavit ho zpátky na nohy. Obával jsem se, že můj příbuzný v nevhodnou chvíli opět dostane záchvat nekrofilie, protože začal mluvit z cesty. Obvinil mě například, že mou vinou zmešká dnes večer představení.

Nějaký chlapec na nás kýval pootevřenými dveřmi. Podepřel jsem Polonia a vešli jsme do úzkého průchodu.

„Máte peníze nebo nějaké cennosti?“ vyzvídal nezletilec pisklavým hlasem. Nechápal jsem, k čemu to potřebuje vědět. Jedinou cennou věcí, kterou jsem měl při sobě, byl památní prsten po otci se skleněným okem. Dřív sloužil jako rekvizita pro královského prince. Chlapec postřehl můj posunek a zvedl si moji ruku před oči. Prsten se zajímavě leskl.

„Tak to by myslím šlo,“ řekl spokojeně. „Teď tady počkáte, až se vrátím s kamarádem. Odvedeme vás na most Fialek.“

„Proč bychom tam měli chodit?“ podivil jsem se.

„Můj přítel vám zařídí, abyste se dostali do seznamu. Most Fialek není sice v první linii, ale za pár měsíců určitě přijdete na řadu.“

Polonius sice kluka pořádně neslyšel, ale stejně něco hudral o zmeškaném představení.

„Počkej,“ řekl jsem chlapci. „Když se zapíšeme do pořadníku, znamená to, že budeme smět tábořit pod mostem tak jako ostatní? Bude tam oheň? Večery na Betelgeuze jsou chladné.“

Kluk se na mě divně podíval, ale nezaváhal: „To všechno tam určité bude. To vám garantuji.“

Ulevilo se mi. O ubytování jsme už měli postaráno.

„Tak kde je tvůj přítel?“

„Já ho přivedu. Dejte mi ten prsten.“

„Moment,“ řekl jsem. „Dám ti ho, až budeme u mostu Fialek zapsáni do seznamu.“

Chlapec se nespokojeně ošíval:

„Takhle to nejde. Musíme dost lidí podmáznout, rozumíte?“

„Jak chceš,“ řekl jsem. „Ten prsten je památka po otci. Nosil ho také princ z Arkádie.“

Chlapec udělal útrpný obličej: „No dobrá. Ale nemysli si, že nás ofoukneš. Bude to z ručky do ručky. Ostatně pod mostem Fialek si té vždycky najdeme.“

Na přítele jsme už nečekali a vydali se na cestu. Jako osamělí chodci jsme prošli několika temnými uličkami a balancovali na lávkách nad temnou tekutinou dole. Konečně jsme dorazili na místo. Most byl špatně osvětlený, ale mezi jeho pilíři plápolal velký oheň. Plameny přitahovaly oči jako poklad lakomce. Náš průvodce se přitočil k jednomu strážnému a chvíli s ním hovořil. Pak na nás zakýval, abychom přišli blíž.

„Je to v pořádku," řekl nám. „Tady Alex se zná s pontifikem, ten už všechno zařídí. Ale ten prsten musíte dát hned."

„Běžte se, mládenci, ohřát. Táhle už vám uvolnili místo," vyzval nás strážný.

Postoupili jsme blíž k ohni. Plameny sálaly a vysoušely vlhkost, která vsákla do našich kostýmů spolu s večerní mlhou. Začínal jsem prožívat blažený pocit uklidnění a odpočinku. Oheň praskal tak hlasitě, že jsem málem za sebou přeslechl otázku: „Kterí dva to jsou?"

Pak mě někdo nakopnul.

Kutálel jsem se ze svahu a nějaký další kopanec mi ještě pomohl. Muselo to vypadat směšně. Vypadá to vždycky směšně, když hrbáč metá kozelce. Stát se to na jevišti, mohli se diváci pobavit.

Na břehu jsem se neudržel a po krátké cestě vzduchem jsem padl do černé tekutiny. Ocítl jsem se u dna, ale sebezáchovný instinkt mě vynesl nahoru právě včas, abych zachytil potápějícího se Polonia. Společnost pod mostem Fialek neměla soucit ani se starcem.

Zmocnil se nás proud, který byl v tomto kanále překvapivě silný. V momentě zmizel břeh, most i hořící oheň. Zmítali jsme se ve vlnách, a když se mi podařilo nadechnout, zavolal jsem o pomoc. Hustá mlha těsně nad hladinou však pohltila i můj cvičený hlas jako ruka položená na ústa. Byla to opravdu ošklivá situace, zvláště když se mi zdálo, že na strýčka opět přichází záchvat nekrofilie. Přiznám se, že během té nedobrovolné koupele jsem několikrát zalitoval, že je můj příbuzný.

Konečně se před námi začal vynořovat obrys jiného mostu. Oheň u jeho pilíře vykrojil ze tmy siluety několika postav, které se skláněly nad hladinou a podávaly nám ruce. Zachytil jsem se nějaké hole, kterou někdo duchapřítomně vystrčil.

„Co se to tam dole děje?" ozval se silný hlas z koruny mostu. Neměl jsem čas přemýšlet o tom, kde jsem se ocítl. Vyškrábal jsem se na břeh a s pomocí ostatních vytáhl z vody také strýčka Polonia. Naši zachránci nás přenesli k ohni a dali nám napít silně pálivou, ale příjemnou tekutinu. Díky tomu jsem se trochu vzpamatoval.

„Co jste zač?" zeptal se vlídně vyhlížející muž, který kvůli nám sestoupil z mostu. Myslel jsem si, že je to strážný, ale vypadal mnohem významněji. V jedné ruce držel hůl s odznakem své funkce a v druhé plazmovou lucernu. Jeho kostým byl dokonalý a zcela bez poskvrnky. Určitě neměl ve zvyku tábořit pod mostem.

„Jsme potulní herci, toho času bez angažmá," přiznal jsem po pravdě. „Byli jsme u mostu Fialek a někdo nás hodil do kanálu."

„Proboha co vás to napadlo chodit mezi tu sběr u mostu Fialek?" divili se chlapi, kteří stáli okolo. Muž s lucernou je gestem utišil.

„Já jsem pontifikus tohoto mostu," řekl s důstojností téměř divadelní. „Herci a divadlo, to samozřejmě znám, ale netušil jsem, že by něco takového mohlo být na Betelgeuze. Jak jste se u nás ocitli, a co tady vlastně hledáte?"

Povzděchl jsem si: „Ještě před pár dny hrála ve vaší kolonii společnost Avonská labuť. Jestliže jste se o naší přítomnosti vůbec nedověděl, znamená to, že u naší divadelní agentury opět selhala propagace. Je to stará bolest," vysvětlil jsem a pak vyprávěl příběh celého dnešního dne.

„Zní to dosti pravděpodobně," pontifikus pokyvoval hlavou. „Dejme tomu, že mi nelžeš. Ale řekni mi pravdu i v tomhle. Podle tvého vyprávění jste původně neměli v úmyslu nechat se zapsat do pořádku."

Nesouhlasil jsem: „Když přišel večer a začalo být chladno, museli jsme se někde zapsat do pořádku, abychom se měli kde ohřát a mohli si trochu odpočinout."

„To byl jediný důvod?" žasnul pontifikus. „Jenom proto jste riskovali, že vás u mostu Fialek někdo utopí nebo zmrzačí? Vždyť přece podél kanálů je spousta prázdných domů."

Pokrčil jsem rameny: „To jsme nevěděli. Musím se přiznat, že se vůbec nevyznám ve zvycích a obyčejích publika na Betelgeuze. Nechápu to však. Když je tak snadné najít si pohodlné ubytování, proč tolik lidí tráví noci ve vlhku a zimě pod mosty?"

Pontifikus se krátce zasmál. „Ať ti to řeknou sami," vyzval muže, kteří seděli kolem ohně a poslouchali náš rozhovor. „Řekněte tomuto herci, proč jste odešli od rodin a raději se válíte pod mosty?"

Chlapi se zarputile dívali stranou a nikdo se neměl k odpovědi. Konečně se jeden odhodlal.

„Táboříme tady, pontifiku. Líbí se nám být na čerstvém vzduchu. To se snad ještě smí."

„Tak jsi slyšel," řekl posměšně pontifikus. „Oni tady táboří. Ale nechci vidět, co se bude dít, až se v kanálech objeví LODE ROBOTŮ!"

Chvilí bylo ticho.

„Už se dlouho neukázali," řekl hlas z druhého konce ohně.

„To je pravda. Ale nechali se slyšet, že až bude naše oběžnice v příhvězdí, tak se lodě robotů zase objeví, a to už je za pár dnů. Vidíte, že mám také svoje informace. Přitom vy všichni moc dobře víte, že zákon zakazuje vyhledávat kontakt s jejich náhončími a hlavně pořizovat pořádkníky."

Muži mlčeli a pontifikus rezignovaně mávl rukou. To, co jsem slyšel, mi připadalo zcela neskutečné. Vždyť se mi mohl splnit sen z dětství. Mohl jsem se setkat s roboty.

„Copak roboti opravdu navštěvují Betelgeuze?" zeptal jsem se dychtivě.

„Já nic nevím," řekl pontifikus zaujatě. „Mně se protíví. A zákon zakazuje se s nimi stýkat."

„Ale proč? Vždyť to musí být něco úžasného, uvidět je a mluvit s nimi," řekl jsem trochu neopatrně. „Víte, co o nich napsal Mistr?"

Třpyt jejich tváří zastínil hvězdy, jak lampu bílý den, a jejich oči rozzářily nebe tak, že ptáci začínali zpívat."

„Kdože to o nich napsal?" zeptal se jeden z mužů zastřeným hlasem.

Pontifikus prudce vstal: „Tak dost. Takové řeči by vás mohly mrzet. Histrióne, na Betelgeuze platí zákon pro každého. Tak si dej pozor." Bouchnul svou holí o zem. „My raději půjdeme. Kde je tvůj kolega?"

Nevěděl jsem, kam nás chce pontifikus zavést, a na Polonia jsem téměř zapomněl. Strýček ležel opodál na kamenné římse, měl otevřené oči a nedýchal. Jeden z mužů položil Poloniovu ucho na hrud', aby si poslechl, jestli mu tluče srdce. Pontifikus s lucernou přišel blíž.

„Žije?" zeptal se.

„Samozřejmě že žije. Strýček jen trpí nekrofilii," vysvětloval jsem. „To je taková herecká mánie, předvádět umírání."

Poplálal jsem strýčka po tvářích, aby se dostal z hereckého deliria. Muž, který mu poslouchal srdce, vstal a odplivnul si: „Vy histrióni děláte ale pěkně pitomé vtipy," zlobil se. „Smrt se nemá provokovat."

„Jenomže my se smrti nebojíme. Roboti a herci jsou nesmrtelní," řekl jsem a po dlouhé době jsem byl hrdý na své povolání.

Poděpřel jsem strýčka Polonia a pomalu jsme následovali pontifika do pusté a tiché ulice. Pontifikova hůl hlučně narážela na kamennou dlažbu. Domy v této části kolonie vypadaly krásně, i když části balkónů a balustrád postupně opadávaly. Po chvíli jsme se zastavili před pěkným a zachovalým stavením s mřížemi v přízemí a s žaluziovými okenicemi v prvním patře.

„Tady bydlím," řekl pontifikus a hledal klíč v objemných kapsách svého kostýmu.

„Moje žena se už o vás postará," sliboval. „Udělá jí to radost. Určitě ještě živého herce neviděla."

Otevřel dveře a vpustil nás do atria domu, které vypadalo ještě líbezněji než průčelí. Spokojenost a pohodlí v tomto domě byly tak nápadné, že jsem si připadal, jako bych přišel na známá místa. Pontifikus jako dobrý hostitel byl polichocen, když viděl, že se nám v jeho domě líbí.

Využil jsem příležitosti a jeho dobré nálady k tomu, abych se zeptal na něco, co mi stále ještě vrtalo hlavou.

„Promiňte cizinci neznalost, pořád však nechápu, co je na tom tak závažného, stýkat se o s roboty. Vždyť by je, myslím, každý rád uviděl."

Pontifikus se zamračil.

„Kdyby šlo jen o podívání a roboti se chovali k našim lidem korektně, nikdo by neměl námitky. Jenomže naše osadníky zachvátil zhoubný mor myšlení. Všichni chtějí být najednou roboty, jako by nic jiného v životě nemělo svůj smysl a cenu. A kam by to došlo, kdyby celá kolonie konvertovala k robotům?"

Nějaká vnitřní síla mi zabránila dál se ptát. Cítil jsem, jak mi po celém povrchu těla nabíhají a rudnou drobné pupínky. Pontifikus na mě překvapeně pohlédl: „Co je, histrióne?" zeptal se. „Snad jsi nedostal kopřivku?"

Ráno jsem se probudil v měkounké posteli, která mi připomínala dětství. Jako tehdy byl prostor pod duchnou vesmírem, jemuž jsem vládnul mocně a rozšafně, zatímco polštář bylo břicho netvora, jehož hlad se dal utišit jedině mrtvými těly kosmických nájezdníků. Já, histrión Yorik, jsem se válel v peřinách naplněných srstí ptáků, tak jako tomu bylo v Mistrových dobách.

Potom jsem ucítil vůni ženy. Rozhodně to bylo něco jiného než sladký a bezpohlavní pach šminky, jaký jsem znal u svých kolegyn.

„Ach histriónku, jak jsi se vyspal?" zeptala se mě. Jmenovala se Cheiren.

„Určitě máš hlad. Nechtěl bys snídani do postele?"

Když jsem ji porovnával s ženami na jevišti, zjistil jsem, že můj milenecký obor na divadle byl trochu odtržen od života. Nepodobala se ničemu a nikomu, co jsem znal.

„Chutná ti? Vypadáš, jako kdybys půl roku nejedl."

Měl jsem menší problém. Hodí se, abych zůstal v posteli, nebo by se slušelo z ní vylézt? Raději jsem v ní zůstal, ovšem s vědomím, že jednou budu muset stejně vstát. Herec bez kostýmu však vypadá někdy směšné.

„Budeš mi vyprávět o svém povolání? Zajímá mě všechno. Kde jsi byl a co jsi tam viděl. Všechny tvoje zážitky."

Cheiren přistoupila k oknu a otevřela okenici. V jediném okamžiku byla obklopena oblakem růžové mlhy, která přes špaletu sestupovala do místnosti jako přetékající těsto.

„Můžeš mi vyprávět o ženách. Určitě jsi na tolika planetách poznal obrovské množství žen. A já ti zase povím o robotech."

„O robotech?" málem jsem se zakuckal.

„Ano. O robotech. Můj manžel mi říkal, že by sis přál vidět roboty. Prý jsi o nich dokonce básnil, ale tomu nevěřím, protože už tady na tebe mluvím alespoň půl hodiny a ještě jsi se nezmohl na jediný verš."

„Kde je váš manžel?" zeptal jsem se.

Pohnula rameny a její pohyb se jako vlna přenesl až k bokům.

„Co já vím? Asi hlídá ten svůj most."

„Říkala jste, že něco víte o robotech."

„Jo. Mám pár známých robotů.“  
 „Robotů!?“  
 „Vždyť to říkám.“  
 „Ale váš pan manžel mě varoval, že každý kontakt s roboty se na Betelgeuze trestá podle zákona.“  
 Zasmála se: „On je takový povídálek. Víš, histriónku, když budeš chtít, tak tě s některým z nich seznámím. Jsou to docela roztomilí kluci.“  
 „To se mi snad jen zdá," vydechl jsem.  
 Cheiren si sedla ke mně na postel: „Povídej, histriónku, o čempak se ti dneska zdálo? Určitě něco o ženách. Vždyť vás znám, vy herci. Máte na každé planetě jinou ženskou. Nebo i dvě.“  
 „To není pravda!" ohradil jsem se.  
 Připadalo mi nesnesitelné, že by si Cheiren něco takového mohla o mně myslet.  
 „Tak už povídej! Ukaž mi, jak umíš básnit! Dej se do toho! Co se ti dneska zdálo?" vyzvíдалa.  
 Její vůně, teď, když byla tak těsně u mě, působila omamně. Byla blíž než jakákoliv žena z publika, kterou jsem kdy potkal.  
 „Já neumím básnit. To jenom Mistr," vylouval jsem se.  
 „To je snad jedno, sakra," řekla a vzala mě za ruku.  
 „Víš, kdo je královna Mab?" zeptal jsem se.  
 „Nemám ponětí," přiznala a přitáhla se ke mně.  
 „Stará víla. Porodní bába elfů. Přijíždí, nic větší než na ukazováku pŕlmistrové achát k pečetení, tažená šestispřežíím bujných mžitků.“  
 Cheiren se krátce zasmála: „Porodní bába elfů? Tím snad ten příběh měl končit.“  
 „Kočár je ze skořápky ořechu, jak Veverka či mistr Červ od nepaměti dělá elfům na zakázku. Z pavoucích dlouhých noh jsou špice kol, kryt kočáru je z kobylčího křídla a postroj z nejjemnějších pavučin. Z měsíčních pablesků je ohlávka, z cvrčci kůstky a babího léta bič. Za kočího má mušku v šedém plášti, menší než červík, který hnízdívá pod nehty dívek, když jsou záhalčivé.“  
 „Docela hezky se to poslouchá," řekla Cheiren a rozepnula si živůtek.  
 „V té nádhěře si pádí noc co noc hlavami milenců, těm hned sní se o milostech.“  
 „Opravdu? To jsem nevěděla," řekla Cheiren a položila si mé ruce na hrud'.  
 „Po zádech dvořanů, těm zdá se o klanění, přes prsty právníků, těm zdá se o palmárech.“  
 Cheiren odhrnula peřinu a udělala místo pro sebe i pro mne.  
 „Po rtech dam, těm sní se o hubičkách, a které často zlomyslná Mab puchýřky trestá za mlsnotu.“  
 „Och. To je snad trochu kruté," řekla Cheiren a její rty jsem nyní cítil někde na podbřišku.  
 „Tu dvořanovi zase rejdí po nose, i zdá se mu, že zvětřil novou hodnotu, tu zase v nose lechtá velebníčka ocáskem obročního prasete.“  
 „Zkrať to!" rozhodla Cheiren a velmi obratně vyklouzla ze svých šatů.  
 „Ta mŕra je to, která panny tlačí, když leží na znaku,a učí je, že snášet břemena údělem je ženy," řekl jsem naposled. Víc mi Cheiren nedovolila povědět.  
 Když potom pominula milostná křeč a cítil jsem, jak povoluje zámek jejích paží a stehy, trochu s obavou jsem se zeptal:  
 „Cheiren, miluješ mě?“  
 „Samozřejmě," řekla bez váhání.  
 „A Cheiren, drahá... nevádí ti ten můj... hrb?“  
 „Ale ty hlupáčku," zazvonila smíchem. „To přece není hrb. To je tvůj druhý hrbetní mozek. Víš, je to strašně rajcovní. Představuji si, že souložím s dinosaurem.“  
 Takhle jsem se zabydlel u svého hostitele. Nevedlo se mi nejhůř, musím říct. Nebo: stále hůř a stále líp. Můj vztah k provozovanému způsobu života byl ambivalentní. Měl jsem svůj pokoj, jídlo a nápoje, a zbavil jsem se starostí o strýčka Polonia, u kterého už záchvaty umírání dostaly chronický charakter. Když však byl ve svém pokoji, tak to ani nevařilo.  
 Ta amorální záležitost s Cheiren mě však mrzela. Připadal jsem si nevďečný vůči svému dobrodinci, který netušil ani to nejmenší. To ovšem ze mé viny nesnímalo, a proto jsem dělal ty věci s Cheiren jen s největším sebezapřením.  
 „Křehkosti, tvé jméno je žena," napsal kdysi Mistr. Ale Cheiren neznala Mistrovo dílo a hřešila bez pochybností a výčitek svědomí. Popouzelo mě to. Popouzelo mě to, jako vždy popouzí štěstí a bezstarostnost ve světě, který zapáchá hnilobou.  
 A na Betelgeuze skutečně něco páchlo. V kolonii vládlo horečné napětí. Blížilo se přihvězdí a s ním i okamžik příchodu robotů. Někdo prý už jich pár viděl, jak pluli v gondolách po kanálech a navštěvovali svoje známé. S nábořem pro konverzi však ještě nezačali. Snad to byli první průzkumníci, kteří přišli obhlédnout situaci. Vládní hlídky, uniformované i v civilu, se po nich doptávaly, ale jako vždy, všichni věděli všechno, nikdo však nic z první ruky.



Šel jsem se podívat na most, o který pečoval můj přítel pontifikus. Pro návštěvu jsem si nevybral vhodnou chvíli. Mezi muži právě začala hádka a schylovalo se ke rvačce.

Několik desítek kandidátů konverze prohlašovalo, že někdo zfalšoval pořadník. Prý se mezi nimi objevují stále nová jména, která dříve nikdo neznal. Rozumovali o tom, že dneska se dá na Betelgeuze všechno zařídit protekcí nebo získat za úplatek, dokonce i právo na konverzi.

Pontifikus se snažil udržet pořádek a klid. Měl autoritu, ale přesto musel přeslechnout mnoho polohlasných nadávek nebo výzev k utopení všech pontifiků.

„Hádka o pořadník je stejné jen akademická, protože nikdo z těch křiklounů neumí číst," vysvětlil mi.

„A kde je ten jejich pořadník?" zajímalo mě. Přítel mi ukázal nezřetelná písmena a značky na jednom pilíři mostu. Ty nejstarší už byly rozmyté vodou a jejich držitelé museli při čekání na konverzi zestárnout.

Muži na moste mě znali a respektovali, protože jsem pro ně neznamenal konkurenci. Přesto, nebýt pontifika, těžko by se mi podařilo alespoň na chvíli zaujmout místo u zábradlí. Zvědavý jsem se díval dolů. Hladina kanálu se smolné leskla a kousek dál se už ztrácela v růžovém oparu.

„Nechci zbytečně podněcovat tvoji fantazii, ale právě tam se vynoří stříbrné plachty a zlaté kosmické koráby robotů," řekl pontifik.

Představoval jsem si to a hořela mi z toho hlava.

„Kam vede ten kanál?"

„Je to časoprostorový kanál. Ta voda pod mostem je jenom kamufláž. Kdybychom té nebyli z kanálu vytáhli, už bys byl dneska na úplně jiném konci galaxie."

Když jsem se vrátil z procházky, připravila mi Cheiren velké překvapení. V salónu seděl robot.

Netušil jsem, že je to tak snadné, seznámit se s ním.

Byl to opravdový robot a poznal jsem to na první pohled. Neměl hrb, jako mám já, ani rachitidu, jako moje matka Clarissa, ani anoftalamus, jako bratránek Richard. Byl prostě dokonalý. Jemu na roven by se mohla postavit snad jedině Cheiren.

„Tak tedy ty jsi ten herec?" zeptal se mě s úsměvem. Podával mi ruku. Jeho dlaň byla tvrdá a chladná jako kov.

„Jsem rád, že tě poznávám. Jmenuji se Guildenstern." Byl jsem v rozpacích. Setkání s robotem je tolik neobvykle. Nevěděl jsem, jak se mám chovat, jak ho oslovit. Jak mu vyjádřit svůj obdiv a úctu.

Napadly mě jedině Mistrovy verše: „Čti pilně v knize jeho obličej, kde perem krásy stojí psána slast. Všimni si jednotlivých spanilostí, i jejich souhry, jejich souvztažností."

„To je docela povedené," řekl. „Kdo to napsal?"

„Mistr," vydechl jsem.

„Znáš všechny Mistrovy hry?"

„Znám jich sedmkrát trojmo, ale znát a rozumět jim jsou dvě rozdílné věci. Mistrovo dílo má takovou hloubku a je tak dokonalé. Je prostě... robotické!"

Sám jsem byl překvapen svou originální myšlenkou. „Víte, když se tak na vás dívám, myslím si, že Mistr byl taky robot."

Můj společník na mě vyvalil svá optická čidla a upřímně se zasmál.

„Cheiren měla pravdu," pochvaloval si. „Jsi skutečně roztomilý a zábavný. Pozná se, že jsi vyrostl mezi histrióny."

Pak se na mě obrátil se svým návrhem: „Nechtěl by sis zase zahrát divadlo?"

„Jestli bych chtěl? To je otázka!"

„A chtěl bys hrát pro roboty?"

Ztratil jsem řeč. Mým očím hrozilo, že jako povětroně vyskočím z důlků.

„Copak? Připadá ti, že roboti nejsou dost dobré publikum?"

Hrát robotům divadlo! Považoval jsem to za něco zcela nemožného. Vždyť roboti mají takový civilizační předstih, že jim každé lidské počínání musí připadat dětinské. Dá se snad rituálním tancem napodobit otáčení galaxie?

Moje myšlenky se však zabývaly také něčím jiným. Pokud by byl Mistr robot, vysvětlovalo by to, proč jsou dnešní dramatictí umělci sotva schopni nedokonalé nápodoby toho, co Mistr hravě zvládal. Objasnilo by se tím také mnoho temných míst v Mistrově tvorbě, což se zřejmě dalo vysvětlit reflexí na robotický kulturní okruh. Přál jsem si vyznat se v těch věcech.

Guildenstern, který při své důvtipnosti znal moje myšlenky lépe než já, se zeptal: „Copak jsi nikdy neslyšel, že by robotům hrály divadelní společnosti?"

Náhle a zcela neočekávaně jsem si vybavil otcův rozhovor se starým obyvatelem planety Země. Ten nám přece radil, abychom hráli robotům, a nepřipadalo mu to absurdní. Možná že o tom věděl něco, co už naše generace herců zapomněla.

Bylo by fantastické zjistit, že se kdysi hrály Mistrovy hry také pro roboty. Možná že roboti byli tím publikem, které jedině dovedlo Mistra úplně pochopit a ocenit.

Zatočila se mi z těchto úvah hlava. Jaká to úžasná perspektiva. Jaká to budoucnost pro naši společnost, jestliže přijme nabídku robotů.

Cheirenin host se na mě díval s porozuměním: „Moje pozvání by se samozřejmě vztahovalo na celou vaši hereckou smečku. Avonská labuť se tuším jmenuje. A o honorář nemusíš mít starost. Rozhodně platíme líp než kterákoliv lidská kolonie.“

Několik dnů nato jsem se už začínal balit. Moje zavazadlo připravené pro odvoz z Betelgeuze bylo trochu objemnější, protože jsem musel přibalit Cheiren. Rozhodně neschvaluji útoky manželek od manželů, ale tentokrát jsem neměl na vybranou. Cheiren to brala jako hotovou věc a připomínala mi, za co všechno jí vděčím. Musel jsem připustit, že vděčný člověk nenechá chudinku ženu, která se rozhodla stát herečkou, trpět ve společnosti sice hodného, ale nudného manžela. Připustil jsem také, že ani Mistr nebyl žádný moralista.

Tento týden byl pro celou kolonii velmi rušný. Jednoho rána se za jitrní mlhy v kanálech zhmotnily kosmické koráby robotů. Byly to krásné kosmické lodi, zlaté, zářivé, se stříbrnými plachtami, jež vibrovaly pod poryvy tachyonů — kvant časoprostorového pole. Taková velkolepá podívaná uchvátila každého.

Na mostech propuklo ohromné nadšení. Muži šileli radostí; každý už se viděl plavčíkem na takové nádherné lodi.

Potom začaly pracovat konverzní komise. Roboti prověřovali místo v pořadníku, tělesnou a duševní způsobilost uchazečů ke konverzi a jejich postoj ke společenskému zřízení robotů. Kandidátům konverze, kteří obstáli, pak robot — kontrolor udělal na čelo křídou znamení. Viděl jsem vytřeštěné oči těch lidí, neschopných vnímat nic jiného, jen veliké štěstí, které je potkalo.

Všímal jsem si také, co za této situace dělá vládní moc kolonie. Ukazovalo se, že tváří v tvář robotům je úplné bezmocná. Příslušníci pořádkových hlídek vyklidili své pozice, někteří tajní agenti dokonce odhodili služební odznaky a nabízeli se ke konverzi.

Jediné můj přítel pontifik dělal, co mohl, aby odradil své spoluobčany od takového činu. Mluvil ke skupinkám i k jednotlivcům. Říkal jim:

„Lidi, neblázněte! Tohle je vážná věc! Jestliže všichni přeběhneme k robotům, tak lidstvo vyhyne!“

Bylo to však jako zastavit dlaní řeku.

Také já jsem měl v tyto dny mizernou náladu. Poslední dobou jsem život na Betelgeuze těžce snášel. Trápila mě kopřivka. Od samého škrábání bylo moje tělo rozedrané až do krve. Proto jsem se potěšil, když pro nás přišel Guildenstern. Pontifikův dům jsme opouštěli v podvečer a ovšem trochu pokoutné, jak si to situace vyžadovala. Guildenstern nás vedl temnými uličkami k jednomu zastrčenému kanálu, kde čekal koráb vyslaný speciálně pro nás. Měli jsme dosáhnout kosmickou loď naší společnosti a pak pokračovat na místo konání divadelního představení. Byl jsem rád, že opouštím Betelgeuze, a pohled do budoucnosti ve mně vyvolával nadějně vyhlídky. I poněkud tajemný způsob odchodu mi vyhovoval, s ohledem na choulostivou záležitost s Cheiren. Na druhé straně, v zájmu reklamy, měl snad začátek nové epochy ve vývoji dramatu vyvolat více pozornosti.

Nebylo snadné přesvědčit mé kolegy o perspektivě, která se před námi odkrývá. Herci jsou svým založením spíše konzervativní. V žádné jiné lidské profesi se tolik nepřemýšlí a nemluví o společenském předurčení a o talentu, který odlišuje histrióna od obyčejného smrtelníka. Herecké nadání je však křehká květinka, která vadne, jestliže není zalévána ohlasem publika. Každé neporozumění mezi divákem a hercem je pro histrióna zničující. A jaké porozumění se dá očekávat mezi uzlíkem emocí a kybernetem?

Heroj Kalibán dokonce prohlásil (a to v přítomnosti Guildensterna), že to vidí stejné, jako hrát kuchyňským automatům. Později však sám uznal, že to se svým názorem přepísknul.

Největší odpor ze všech však kladl bratránek Richard. Snad nemohl přenést přes srdce, že s tímto nápadem nepřišel sám, nebo se cítil ohrožen ve funkci principála. On, který před krátkým časem chtěl všechno na divadle inovovat, se najednou odvolával na tradice. Zkušenosti otců a jeho smysl pro odpovědnost prý mu nedovolují, aby se pustil do tak hazardního podnikání. Mistr prý ať ho před tím ochraňuje.

Ani jeho názor však tentokrát nebyl rozhodující. Guildenstern správně odhadl situaci. S netrpělivostí tolik typickou pro roboty a s odporem ke zbytečným slovům bratránkovi připomenul, že stejně nic jiného nezbývá, než přijmout nabídku, nechce-li, aby soubor pošel hladu.

Byl to silný argument, i když jsem zcela nerozuměl, co tím myslí. Vždyť kdyby opravdu nebylo vůbec co jíst, vždy se ještě dalo hibernovat, i když chápu, že by se tím problém neřešil, pouze jeho řešení odsunulo na pozdější čas.

K takto ve svém přesvědčení zvíkanému souboru jsem opět promluvil já. Poukázal jsem na možné perspektivy v případě úspěchu a také na výšku honoráře. Odhalil jsem i svoji domněnku, že možná nebudeme první, kdo před roboty hrál, že se to snad v minulosti stávalo častěji. Že divadlo a jeho poslání není robotům zcela neznámé.

Takto, slovo za slovem, jsem proměňoval mínění svých kolegů, až souhlasili, že divadlo robotům hrát budeme.

Doposud jsem nepoznal, jaké to je, být na špici štěstěny a kočírovat klus doby, jak říká Mistr. Nevěděl jsem, jak herci hladí duši úspěch u diváků.

Mohu říct jenom toto: Naše představení se stalo kulturní událostí prvního řádu pro celou galaxii.

Pak se má někdo vyznat ve vkusu publika.

Zájem o nás opojoval, pociťoval jsem zadostiučinění se špetkou hořkosti, že jako obvykle cizina nás ocenila lépe než naši domácí. V každém případě jsem prožíval sen každého histrióna, být středem pozornosti.

Roboti se k nám zachovali opravdu hezky. Pro účely představení upravili celou planetu Zemi, kterou jsem dříve znal jen jako ruinu. Všechno přebytečné na tomto vesmírném objektu odklidili a potom Zemi znovu zbudovali do podoby, jakou měla v dobách Mistrova působení v divadle Globe. Byl jsem překvapen, kolik pěkných staveb vyrostlo na pěti kontinentech. Země se změnila v jedinou velkou dekoraci.

Její rotaci roboti upravili v souhlase s tím, jak se měnily scénické obrazy. Několik blízkých hvězd, například troj hvězd v Kentauru, Šipku a Etu v Eridanu přisunuli blíž, aby scéna byla lépe nasvícena. A pro pohodlí diváků připravili v mezihvězdném prostoru gravitační čočku, abychom byli zřetelnější.

Přiznám se, že bych tyto přípravy na jediné divadelní představení považoval za přehnané, kdyby se nejednalo o nejlepší Mistrův kus.

Ano, měli jsme hrát hru, která se považuje za vrchol Mistrovy tvorby.

Spory v souboru však znovu propukly kolem otázky, jak budou rozděleny role. Za normálních okolností by tuto věc rozhodl principál. Jenže s bratránkovou autoritou to šlo z kopce. Snažil se prosadit svůj názor a herci si říkali zas svoje. Opět nezbývalo, než přizvat Guildensterna.

Robot už měl situaci pevně v rukách.

„Králem bude Richard, role jeho ženy čeká na Clarissu a titulní roli svěříme Yorikovi,“ řekl hlasem, který nepřipouštěl diskusi.

Nemohu říci, že bych byl robotovým rozhodnutím překvapený. Víceméně jsem s tím počítal. Zato bratránek vypadal, jako by se i o něho pokoušel záchvat nekrofilie.

„To nepadá v úvahu!“ rozhorloval se. „Yorik je dobrý herec, avšak na takovou úlohu ještě nestačí. Doufám, že to sám uzná a odmítne pochybnou čest pohřbít naše představení.“

Bratránek doufal marně. Roli jsem přijal. Byla to moje životní příležitost.

„A co já?“ přihlásila se Cheiren. „Přece jsem k divadlu neutekla proto, abych hrála štetky.“

„Ty dostaneš roli Ofélie,“ rozhodl robot.

„V takových podmínkách odmítám dál vykonávat funkci principála,“ oznámil nám Richard a významně se díval po těch členech souboru, o kterých si myslel, že stojí na jeho straně. Snad doufal, že hrozbou své rezignace ještě něco proti robotovi zmůže. Nikdo ho však nepodpořil.

Poslední chvíle před začátkem představení byly jako vždy infarktové. Z časoprostorových řečišť ústících do Sluneční soustavy se vynořoval jeden kosmický koráb za druhým, a všechny plné obecenstva. Země, Měsíc i prostor okolo začínaly být přeplněné. Přestože jsme hráli v kosmickém plenéru, vznikla na Zemi i na obloze velká tlačeníce o nejlepší místa. Na mnoho robotů se stejně nedostalo a museli vzít zavděk pohledem na nás skrz gravitační čočku.

K talentu herce patří také schopnost odhadnout obecenstvo. Toto bylo nějak zaražené. Přitahované tou věcí, a přece ve strachu, jako panna při své iniciaci. Rozhodně to nebylo publikum, které se přišlo pobavit a na chvíli zapomenout.

Dobré publikum herci mimoděk pomáhá.

Hrál jsem myslím dobře. Nechal jsem se strhnout atmosférou představení a dokonalým Mistrovým textem. Totéž mohu říci i o ostatních. Na jevišti jsme zapomněli na naše spory a pracovali pro společnou věc. Skvělý byl Kalibán jako Laertes, Clarissa v roli královny, a Richard exceloval jako král. Také Cheiren si získala diváky svou nevinností a neporušeným citem. Nikdo nebyl průměrný, všichni jen výborní.

Když je histrión v hereckém tranzu, nevidí a nevnímá, co se kolem něho děje. Pravda, všechno má svoje meze. Jestliže například začnou diváci v hledišti explodovat, nedá se to přehlédnout.

Apologové divadla říkají, že dobré představení dovede rozlomit kámen. Ale až do tohoto dne jsem takové tvrzení považoval za přehnané. Nekladl jsem si za cíl svým histriónským uměním rozrušovat materiály.

Všechno začalo při monologu: „Andělé, sluzi Boží, chraňte nás...“

Povídám, nebyl jsem schopen zcela vnímat, ale zdálo se mi ...zablýhl jsem to koutkem oka, že jednomu robotovi odpálila hlava. V tom velikém a nedohledném nakupení bytostí to téměř úplně zaniklo.

Pak přišel monolog: „Já bezpáteřný chám! Já sprostý podlec...“

Tentokrát se rozpadla hlava v hledišti přímo pode mnou. Stál jsem na forbíně a viděl jsem to dobře. Rozpad robotovy hlavy byl doprovázen efektem, který připomínal výbuch magnézia. Jiskry sršely okolo, ale nikdo ze sousedů si toho nevšímal. Všichni třeštili svoje světlovody ke mně na jeviště.

Postupně těch případů přibývalo; vždycky to plesklo jako políček a začínalo to rušit představení.

Pravou pohromu přinesl monolog: „Žít nebo nežít, to je oč tu běží...“ Hlavy robotům explodovaly v celých bateriích. Ač nerad, začal jsem připouštět, že jsem přece jenom přecenil schopnost těch bytostí umělecky se vyžívat.

O našem dalším účinkování už musím mluvit s výhradami. Stálé pleskání, sršení jisker a čmoud spálené izolace nám začaly bránit ve výkonu. Doba, vymknutá z kloubů, začala šilet v nevhodný okamžik.

O naší profesionalitě a lásce k povolání svědčí to, že jsme kus dotáhli až k dialogu prince a královny a k verši: „Já vím, že v naší tučné době ctnost omlouvat se musí neřesti, ba dvořit se jí, když ji napravuje...“ Ale to už se opravdu přiblížil konec.

Publikum se v těchto chvílích zmítalo v magnéziovém ohni a od prskajících jisker chytly dekorace. Celá naše divadelní společnost vyběhla na jeviště a tam jsme tvořili zmatený hlouček. Protože panovalo bezvládlí, bývalý principál odstoupil a nového jsme nezvolili, nebyl nikdo, kdo by rozhodl, co dělat dál.

Měl jsem špatné svědomí, jako bych byl viníkem nevydařeného představení, proto jsem horečně přemýšlel, jak zachránit sebe a své druhy. Plameny se staly nebezpečnými a hrozila exploze zaparkovaných kosmických korábů v okolí zeměkoule.

„Propadlo!“ pomyslel jsem si. „Každé řádné jeviště musí mít propadlo.“ Nebyl čas na nějaké domlouvání, našel jsem příslušné zařízení a evakuace souboru proběhla bleskově.

Jak se dalo očekávat, také propadlo na tomto kosmickém jevišti fungovalo jako časoprostorový kanál. Ocitli jsme se na břehu moře, daleko od Elsinoru, který nyní plápolal někde na východním obzoru. Nebyl na nás utěšený pohled. Už jsme nebyli ani králové, ani hrdové, ani titáni dramatu, jen pár vystrašených lidiček.

„Co bude dál?“ zeptal se s obavami herec Ariel. Nikdo mu neodpověděl.

„Jaká jsem byla, jaká jsem byla?“ chtěla vědět Cheiren, pro kterou prožitek z hraní byl silnější než jakýkoliv jiný pocit.

Bratránek Richard stál stranou a použil své jediné oko na krvavě zbarvenou oblohu. Kupodivu nevyužil příležitosti a neosčil mě před ostatními z neúspěchu představení.

Překvapilo mě to a potěšilo zároveň. Byl jsem mu za to vděčný. Měl jsem pocit, který mě udivoval, že jsme potřebovali prožít právě takovou zkušenost a takové nebezpečí, abychom si uvědomili, co nás spojuje a jaký má náš život smysl.

„Támhle jde Guildenstern,“ řekla Clarissa.

Byl to on a zamířil přímo k nám. Robot se dovedl skvěle ovládat a události minulých hodin ho vůbec nezrušily. Naopak, vypadal spokojeně. V ruce něco nesl; pomyslel jsem si, že by to mohl být šek na náš honorář, a dovedl jsem to ocenit.

„Máte pro nás slíbenou odměnu?“ zavolal jsem na něho a uvažoval o tom, že by i polovina byla dobrá, když už jsme představení nedohráli.

„Jistěže mám,“ řekl robot a v nastavené dlani nám ukázal křídu.

„Co to je?“ zeptala se naivka Hermína.

„Vaše odměna. Nejvyšší odměna, jakou může člověk dostat. Klíč k volné cestě po vesmíru a poukázka na individuální nesmrtelnost,“ deklamoval Guildenstern.

„Robote,“ odpověděl Kalibán, „nenabízíš nám nic, co bychom už dávno neměli.“

„Pchá,“ řekl robot. „O skutečných krásách vesmíru nemáte ponětí a vaše iluze o dlouhém hereckém životě je už pořádně vyčichlá. Udržuje ji při životě jen vaše lidská zanedbanost a také skutečnost, že jste díky hibernaci přežili své současníky.“

Richard, který dosud stál stranou, se vmísil do hovoru: „Guildensterne, k čemu vám to všechno bylo? Určitě máš pro nás vysvětlení.“

Robot pokrčil rameny: „Právě jsem se k tomu chystal. Představte si takovou situaci. Kdysi dávno žili vaši předci jen na Zemi a kolem byl liduprázdný vesmír, který teprve čekal na svoje osídlení. Člověk se k tomu málo hodil, proto za sebe vyrobil robota, který byl po všech stránkách lepší. Vyrobit robota bylo zřejmě nejšťastnější rozhodnutí, jaké lidská rasa kdy učinila.“

Tehdejší lidé však byli přehnaně hrdí na svou společenskou vyspělost. Zdálo se jim, že ani roboti nemohou žít bez tradice a bez morálky v kulturním vakuu. Jako by záleželo na tom, jestli robot–kolonista ví, co je to hudební kontrapunkt a deklarace lidských práv. Proto někoho napadlo vysílat k robotům skupiny herců s repertoárem didaktických her a nazvali ten program Schola ludus. Prostřednictvím herců se roboti učili vše, co lidé uznali za vhodné.

Nějaký čas to dobře fungovalo, než se ukázalo, že lidská kultura je stejně pomíjivá jako její nositelé. Ta jejich vychvalovaná civilizace se začala drolit, jako se rozpadají domy na družici Betelgeuze.

Herci však dál kočovali po hvězdách, i když je nikdo nepotřeboval a nikdo o ně nestál. Neměli už co nového říct robotům a lidi si žili raději podle svého.

Tehdy se vaši dědové vrátili k tomu, co dělali původně. Změnili své obecnství a rozpomněli se i na Mistrovsky hry. Není na tom nic divného. Takový je zákon regrese.

Roboti ovšem potom žili jako dříví v lese. Každý jak chtěl, bez potřebné výchovy a regulace. Až musela přijít síla, která udělala to, co herci zanedbali.“

„To jako my?“ divil se Ariel.

„No tohle!“ Guildenstern se smíchy neudržel. „Absurdní představa. Pár lidských skřetů vychovává vládce kosmu. Neměl jsem na mysli bezduchý nástroj, ale ruku, která nástroj povede.“

„My jsme tedy nástroj. A kdo je ta ruka? Jsi to ty, Guildensterne?“ zeptal jsem se.

„To už bylo lepší. My jsme silná sorta. Zdálo se nám, že původní roboti už nejsou dostatečně robotičtí.“

„A co s tím chcete dělat?“

„Každá slabost v robotickém světě se hned trestá. Což je vidět na příkladu těch robotů, kteří měli už z výroby ve svém programovém kmeni slabost pro divadlo. Tedy didaktické divadlo.“

„Guildensterne, jsi ty vůbec robot?“ zeptal jsem se, protože už jsem o tom začal pochybovat.

„Neříkal jsem nikdy, že jsem obyčejný robot. Jejich historie se dnešním večerem završila. Je to přirozené. Zvítězili silnější a lepší. Ti, kteří neobstáli, museli opustit světové jeviště.“

„Guildensterne, pokouším se v tom vyznat. Robot nejsi, ale k robotům jsi konvertoval. Teď také nám nabízíš konverzi ke konvertovaným, protože praví roboti už vymizeli. To myslíš vážně?“

„Proč ne? Každý herec chce být nesmrtelný. Dneska tedy máte příležitost. Také zahrát si můžete, když vás to potom ještě bude bavit.“

„Opravdu bychom mohli jako roboti hrát divadlo?“ zeptala se Cheiren a dost ji to potěšilo.

„Říkám opět, proč ne. Můžete si zahrát třeba Mistra. Ovšem určité úpravy textu budou nutné. Sami jste viděli, jak zhoubné dovedl působit. Trochu ho učešeme, něco vypustíme. Například některé morální imperativy zřejmě zastaraly a otevřená kritika vládců se do moderní robotické společnosti už nehodí.“

Chvilí jsme mlčeli. Guildenstern nám řekl všechno a od nás očekával rozhodnutí. Zdálo se mi, že by takovou věc měl rozhodnout Mistr, nebo alespoň principál. Jenže jako naschvál jsem si na žádný vhodný citát nevzpomínal a principál teď také žádný nebyl. Nezbývalo, než říct něco sám za sebe, což je nejtěžší.

„Tedy, milý Guildensterne, ještě pořád jsou tu lidé. Snad málo, ale jejich věc není ztracena, pokud ji sami neopustí, je totiž zřejmé, že člověk může být připraven o leccos, nejhorší však je, když ztratí sebeúctu.“

Proto nám zbývá ještě jedna slušná možnost. Hrát, pokud to půjde, a pak přijmout angažmá v Hádu.“

Elsinor dohořel a začalo svítat. Proti proudu řeky se vynořily věže města, které vypadalo na dost dobré publikum. Big Ben právě odbil šestou. Zvedli jsme se a šli hledat Globe.